

ASIA

Käräjätuomarin tekemiksi epäillyt virkarikokset

ASIAN VIREILLETULO

Perustuslain 110 §:n 1 momentin mukaan syytteen nostamisesta tuomaria vastaan lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa päättää oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies.

Hovioikeusasetuksen 23 §:n 2 momentissa on säädetty, että hovioikeuden on ilmoitettava valtioneuvoston oikeuskanslerille alioikeuksien valvonnassa tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa.

Vaasan hovioikeus on oikeuskanslerille 26.6.2008 osoittamallaan ilmoituksella saattanut arvioitavaksi käräjätuomarin menettelyn aiemmassa virassaan Äänekosken kärjäoikeuden käräjätuomarina. Hovioikeuden näkemyksen mukaan kolmen käräjätuomarin vuosina 2003 - 2004 käsiteltäväkseen saaman lainkäyttöasian käsittely oli viivästynyt kohtuuttomasti. Lisäksi hovioikeuden ilmoituksesta kävi ilmi, ettei Äänekosken kärjäoikeus ollut ilmoittanut kyseisiä asioita Vaasan hovioikeudelle 19.7.2007 ja 6.2.2008 antamissaan selvityksissä yli vuoden vireillä olleista asioista. Syynä kerrottuun oli ollut, että asiat eivät olleet näkyneet kärjäoikeuksissa käytettävän Tuomas-asianhallintajärjestelmän asioiden ikärakennereporteissa, koska ne oli merkitty järjestelmään ratkaistuiksi.

Keskusrikospoliisi on pyynnöstäni toimittanut asiassa esitutkinnan. Esitutkinta on valmistunut 9.12.2008, minkä jälkeen poliisi on siirtänyt asian oikeuskanslerille syyteharkintaan.

RATKAISU

1. Käräjätuomarin ratkaistavina olleiden asioiden viipyminen

1.1 Menettely suoritettuna esitutinnan perusteella

Suoritettuna esitutinnan perusteella on käräjätuomarin käsiteltävänä Äänekosken käräjäoikeudessa olleissa asioissa ollut seuraavat viivästyksset:

Käräjätuomari on vasta 22.2.2008 ratkaissut huoneenvuokrastaavaa koskeneen riita-asian E 04/820, joka oli tullut käräjäoikeudessa vireille 21.5.2004 ja jaettu käräjätuomarin käsiteltäväksi 30.9.2004.

Käräjätuomari on vasta 28.2.2008 ratkaissut velkajärjestelyasian HJ 03/752, joka oli 7.5.2003 tullut käräjäoikeudessa vireille hovioikeuden palautettua asian käräjäoikeuteen ja jaettu samana päivänä käräjätuomarin käsiteltäväksi.

Käräjätuomarilta on lähtiessään 29.2.2008 Äänekosken käräjäoikeudesta käräjätuomariksi toiseen käräjäoikeuteen jäänyt ratkaisematta käräjäoikeudessa 5.2.2004 vireille tullut ja samana päivänä hänelle käsiteltäväksi jaettu takaisinsaantia yksipuoliseen tuomioon vahingonkorvausasiassa koskenut asia L 04/193. Käräjätuomari oli 23.2.2004 pyytänyt takaisinsaannin hakijoita täydentämään hakemustaan. Hakijoiden täydennys oli saapunut käräjäoikeuteen 11.3.2004. Käräjätuomari ei ollut ennen käräjäoikeudesta lähtöään pyytänyt kantajilta vastausta vastaajien takaisinsaantihakemukseen.

1.2 Menettelyn rikosoikeudellinen arviointi

1.2.1 Sovellettava rangaistussäännös

Rikoslain 40 luvun 10 §:n mukaan jos virkamies virkaansa toimittaessaan huolimattomuudesta muulla kuin luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla rikkoo virkatoiminnassa noudatettavaan säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa, eikä teko huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen, hänet on tuomittava tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta varoitukseen tai sakkoon.

1.2.2 Virkavelvollisuuden vastaisuus

Edellä kohdassa 1.1 mainitut lainkäyttöasiat ovat olleet käräjäoikeudessa käräjätuomarin ratkaistavina noin kolmesta vuodesta viidestä kuukaudesta neljään vuoteen kymmeneen kuukauteen. Esitutkinnassa ei ole käynyt ilmi, että asiat olisivat olleet poikkeuksellisen laajoja tai erityisen vaikeita ratkaista. Myöskään käytettävissä oleva selvitysaineisto ei viittaa siihen, että käräjätuomarilla olisi ollut poikkeuksellisen runsaasti asioita käsiteltävänä. Asioiden käsittely on kestänyt niiden laatuun nähden kohtuuttoman pitkään.

Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan.

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Lain 45 §:n 1 momentin mukaan lakia sovelletaan myös tuomariin, jollei laissa toisin säädetä.

Ellei tuomioistuin oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:n mukaisesti siinä edellytetyllä tavalla heti jätä kannetta tutkimatta tai sitä hylkää, on sen luvun 8 §:n mukaan viipymättä annettava haaste. Takaisinsaantiasia L 04/193 on ollut takaisinsaantihakemuksen täydennyksen saapumisen jälkeen käräjätuomarin käsiteltävänä lähes neljä vuotta ilman, että käräjätuomari oli ratkaissut sitä tai pyytänyt yksipuolisella tuomiolla ratkaistun asian kantajalta vastausta takaisinsaantikanteeseen.

Esitutkinnassa ei ole tullut esiin oikeudellisesti kestävää selitystä sille, miksi kysymyksessä olevien asioiden käsittely käräjäoikeudessa on kestänyt niin kauan. Niitä ei siten ole niiden käsittelyyn kulunut aika huomioon ottaen käsitelty säännöksissä edellytetyllä tavalla viivytyksettä.

1.2.3 Yksi vai useampi teko

Käräjätuomarin menettelyssä on kyse käsittelyn viivästyemisestä kolmessa hänen ratkaistavanaan vuosina 2003 – 2008 olleessa asiassa. Laissa ei ole säännelty, onko mainitunkaltaisia useita samankaltaisia laiminlyöntejä arvioitava rikosoikeudellisesti yhtenä kokonaisuutena vai erillisinä tekoina. Rikoslain lainvalmisteluasiakirjoissa tästä niin sanotusta rikoksen pitkittäis-suuntaisesta rajaamisesta on todettu, ettei yhden ja useamman teon tapausten erottelemiseksi aina ole olemassa selviä perusteita, vaan ratkaisu jää usein riippumaan lainkäyttäjän harkinnasta (HE 40/1990 vp s. 39). Kysymys on siten viime kädessä tapauskohtaisesta harkinnasta.

Tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista koskevassa korkeimman oikeuden ennakkopäätöksessä KKO 2006:33 on ollut muun ohella kysymys siitä, oliko tapauksessa syyteoikeus vanhimmista väitetyistä teoista vanhentunut. Ratkaisussa kysymyksessä olleessa tapauksessa oli kyse yritystukien myöntämistä koskevien päätöksien tekemiseen liittyneestä säännöksistä piittaamattomuudesta ja huolimattomuudesta ratkaisujen perusteena olleiden seikkojen selvittämisessä. Korkein oikeus katsoi, että tapauksessa kysymys oli eri teoista ja että syyteoikeus sen vuoksi oli vanhimpien tekojen osalta vanhentunut.

Korkeimman oikeuden tuomion perustelujen mukaan tapauksessa asennoituminen virkatehtäviin ei yksin ollut tekijä, jonka perusteella yksittäiset tukiratkaisut olisivat muodostaneet sellaisen asiallisesti ja ajallisesti yhtenäisen kokonaisuuden, että tekoja olisi tullut arvioida yhtenä rikoksena. Vähemmistöön jääneet jäsenet sen sijaan pitivät syytettyjen toimia sillä tavoin yhtenäisenä kokonaisuutena, että niitä olisi heidän näkemyksensä mukaan tullut pitää yhtenä tekona.

Korkeimman oikeuden ratkaisemassa tapauksessa on ollut kyse yksittäisten päätösten tekemiseen liittyvästä huolimattomuudesta ja säännöksistä piittaamattomuudesta. Nyt arvioitavana olevassa käräjätuomarin menettelyssä sen sijaan on kyse virkatehtävien jättämisestä hoitamatta riittävän joutuisasti. Arvioitavana oleva tapaus eroaa mielestäni perusteiltaan siinä määrin korkeimman oikeuden ratkaisemasta tapauksesta, että ennakkopäätös ei suoraan sovellu oikeusohjeeksi arvioitaessa, onko käräjätuomarin tekemiksi epäiltyjä laiminlyöntejä pidettävä yhtenä vai useana rikoksena.

käräjätuomarin epäilyssä menettelyssä on sinänsä kyse useista viivytyksettömän käsittelyn laiminlyönneistä, jotka kuitenkin muodostavat lainkäytön asianmukaisuutta ja sitä kohtaan tunnettavaa luottamusta loukkaavan ajallisesti ja asiallisesti yhtenäisen kokonaisuuden. Käräjätuomarin tekemiksi epäiltyjä laiminlyönnejä on tämän vuoksi perusteltua oikeudellisesti arvioida yhtenä rikoksena.

1.2.4 Teon vähäisyyden arviointi

Asiassa on vielä arvioitava, ylittääkö käräjätuomarin epäilty menettely tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä säädetyn vähäisyyskynnyksen vai onko se lainkohdassa mainitulla tavalla huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Tuottamuksellisten virkarikosten rangaistavuuden perusteita ja tarvetta pohdittiin virkarikoslainsäädännön uudistuksen yhteydessä. Hallituksen esityksessä (HE 58/1988 vp s. 19) on todettu muun ohella, ettei rangaistavuuden ulottaminen vähäisiin, lähinnä määrättyä menettelytapaa koskevien säännösten rikkomuksiin, joilla ei ole viran asianmukaisen hoidon tai yksityisten etujen kannalta mainittavampaa merkitystä, ole tarkoituksenmukaista. Lisäksi siinä on todettu (s. 65), ettei säännöksillä ole tarkoin määriteltävissä, milloin virkavelvollisuuden rikkomista voidaan pitää vähäisenä, ja että tämän arvioiminen jää syyttäjäviranomaisen ja viime kädessä tuomioistuimen harkittavaksi.

Vähäisyyttä arvioitaessa on edellä kerrotun perusteella huomiota kiinnitettävä muun muassa siihen, miten olennaisesti tekijä on menetellyt vastoin sitä mitä edellytetään kysymyksessä olevan viran asianmukaiselta hoitamiselta, ja missä määrin virkamiehen menettely on loukannut tai vaarantanut yksityistä etua. Oikeuskäytännössä on annettu merkitystä myös sille, miten vakavasti teko vaarantaa luottamusta viranomaisen toiminnan asianmukaisuuteen (esim. KKO 2001:54).

Kysymyksessä olevien käräjätuomarin käsiteltävinä olleiden lainkäyttöasioiden käsittelyajat ovat vaarantaneet perustuslain 21 §:n 1 momentissa säädetyn perusoikeuden toteutumista eli oikeutta saada asiansa käsiteltyksi tuomioistuimessa ilman aiheetonta viivytystä. Tekokokonaisuuden voidaan arvioida loukanneen myös luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen.

Takaisinsaantia yksipuoliseen tuomioon koskeneessa asiassa L 04/193 takaisinsaantihakemuksen täydennyksen saapumisen jälkeen kulunut lähes neljä vuotta on ilmeisessä ristiriidassa kohdassa 1.2.2 mainittujen oikeudenkäymiskaaren 5 luvun säännösten riita-asian käsittelyn alkuvaiheen joutuisuudelle asettamien vaatimusten ”heti” tai ”viipymättä” kanssa.

Velkajärjestelyasia HJ 03/752 oli hovioikeuden käräjäoikeuden käsiteltäväksi palauttama. Hovioikeuden käräjäoikeuden käsiteltäväksi palauttama asia tulisi jo lähtökohtaisesti käsitellä erityisen joutuisasti (ks. apulaisoikeuskanslerin päätös 7.9.1994 dnro 518/1/94 ja oikeuskanslerin päätös 2.3.2005 dnro 1312/1/03), jottei asian kokonaiskäsittelyaika muodostuisi kohtuuttoman pitkäksi.

Rikosoikeudellista ”vähäisyyskynnystä” arvioitaessa on vielä perusteltua kiinnittää huomiota viipymisen syihin. Esitutkinnassa ei ole tullut esiin mitään sellaista, jonka perusteella voitaisiin katsoa, että kysymyksessä olevat viivästykset olisivat aiheutuneet esimerkiksi siitä, ettei käräjätuomari ole muiden töidensä vuoksi ennättänyt asioita ratkaista. Viivästykset näyttäisivät

käytettävissä olevan selvityksen perusteella olevan pikemminkin seurausta kärjätuomarin asennoitumisesta työtehtäviinsä ja asioiden viivytyksettömän käsittelyn merkitykseen.

Kärjätuomarin mainittu asennoituminen käy ilmi hänen viivästyksistä hovioikeudelle 2.5.2008 antamasta esitutkinta-aineistoon sisältyvästä kirjallisesta selvityksestä. Siinä hän on todennut ensiksi velkajärjestelyasiasta HJ 03/752, että asian palauttaminen Vaasan hovioikeudesta päätöksen perustelemista varten oli suututtanut häntä, koska hän ei ollut heti osannut riittävästi perustella ratkaisuaan, ja että ”palauttamisen jälkeen asia muuttui vastenmieliseksi”. Takaisinsaantiasiasta L 04/193 hän on todennut, että pyydettyään takaisinsaannin hakijoilta täydennystä takaisinsaantihakemukseen ”asia jäi unohduksiin ja sittemmin asiakirjojen toimitaminen ja lausuman pyytäminen alkuperäiseltä kantajalta jäi tekemättä.” Huoneenvuokraasiasta E 04/820 hän on lausunut, että ”kun kukaan ei kiirehtinyt asiaa, se jäi roikkumaan”. Kärjätuomari on lausunut selvityksessään kokoavasti kaikista kolmesta asiasta, että ”kun ne jäivät roikkumaan, ne muodostuivat vastenmieliseksi jo ajan kulumisenkin vuoksi” ja että aina oli tullut jotain hänen omasta mielestään ”tähdellisempää ja mielenkiintoisempaa käsiteltävää”.

Kärjätuomarin tekemäksi epäiltyä menettelyä ei edellä kerrotuilla perusteilla ole pidettävä kokonaisuutena arvostellen vähäisenä.

2. Kärjätuomarin toimet epäiltyjen laiminlyöntiensä salaamiseksi

2.1 Menettely suoritettuna esitutkinnan perusteella

Hovioikeuslain 2 §:n 3 momentin mukaan hovioikeus valvoo alaistensa tuomioistuinten toimintaa ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin havaitsemiensa epäkohtien poistamiseksi. Äänekosken kärjäoikeus on Vaasan hovioikeuden pyynnöstä toimittanut hovioikeudelle osana sille laissa säädetyn valvontatehtävän toteuttamista kahdesti vuodessa tilastotiedot kärjäoikeuden käsiteltävänä olleista asioista. Kärjäoikeus on tehnyt hovioikeudelle ilmoituksen mainitunlaisista asioista muun ohella 19.7.2007 ja 6.2.2008. Mainituissa kahdessa ilmoituksessa ei ollut mainittu kärjätuomarin käsiteltävänä tuolloin olleita edellä kohdassa 1.1 mainittuja asioita.

Hovioikeuden oikeuskanslerille tekemän ilmoituksen mukaan kyseisiä asioita ei ollut käsitelty hovioikeuden Äänekosken kärjäoikeudessa 12.6.2007 tekemän tarkastuksen yhteydessä. Hovioikeuden mukaan kyseisten asioiden viipymiseen johtaneet syyt olisi otettu esille tarkastuksessa, jos asiat olisivat tulleet ilmi kärjäoikeuden hovioikeudelle toimittamista käsiteltävänä olevien asioiden ikärakennepöytäkirjoista.

Kärjätuomari on kärjäoikeuden tulostettua 12.1.2007 Tuomas-asianhallintajärjestelmästä hovioikeudelle raportin yli vuoden käsiteltävänä olleista asioista merkinnyt järjestelmään totuudenvastaisesti ennen seuraavan vastaavanlaisen raportin tulostamista huoneenvuokraasian E 04/820 ratkaistuksi. Asia ei kerrotun vuoksi ole näkynyt kärjäoikeuden järjestelmästä Vaasan hovioikeudelle 19.7.2007 tulostamassa raportissa. Kärjätuomari on 21.12.2007 muuttanut asian takaisin ratkaistavana olleeksi, mutta merkinnyt sen myöhemmin totuudenvastaisesti järjestelmään uudestaan ratkaistuksi siten, ettei se ole näkynyt kärjäoikeuden järjestelmästä 4. ja 6.2.2008 hovioikeudelle tulostamissa raporteissa.

Kärjätuomari on kärjäoikeuden tulostettua 12.1.2007 hovioikeudelle edellisessä kappaleessa mainitun raportin merkinnyt järjestelmään totuudenvastaisesti ennen seuraavan vastaavanlaisen raportin tulostamista velkajärjestelyasian HJ 03/752 ratkaistuksi. Asia ei kerrotun vuoksi ole näkynyt kärjäoikeuden järjestelmästä hovioikeudelle 19.7.2007 tulostamassa raportissa. Kärjä-

jätuomari on 21.12.2007 muuttanut asian takaisin ratkaistavana olleeksi, mutta merkinnyt sen myöhemmin totuudenvastaisesti järjestelmään uudestaan ratkaistuksi siten, ettei se ole näkynyt käräjäoikeuden järjestelmästä 4. ja 6.2.2008 hovioikeudelle tulostamissa raporteissa.

Käräjätuomari on käräjäoikeuden tulostettua 12.1.2007 hovioikeudelle edellisissä kappaleissa mainitun raportin merkinnyt järjestelmään totuudenvastaisesti ennen seuraavan vastaavanlaisen raportin tulostamista takaisinsaantiasian L 04/193 ratkaistuksi. Asia ei kerrotun vuoksi ole näkynyt käräjäoikeuden järjestelmästä hovioikeudelle 19.7.2007 tulostamassa raportissa. Käräjätuomari on palauttanut asian 21.12.2007 takaisin ratkaistavana olleeksi, mutta totuudenvastaisesti merkinnyt sen myöhemmin uudestaan järjestelmään ratkaistuksi siten, ettei se ole näkynyt käräjäoikeuden järjestelmästä 4. ja 6.2.2008 hovioikeudelle tulostamissa raporteissa. Käräjätuomari on 22.2.2008 eli viikkoa ennen käräjäoikeudesta lähtöään palauttanut asian takaisin ratkaistavana olleeksi.

Käräjätuomari on esitutkinnassa kertonut tehneensä edellä mainitun totuudenvastaiset asianhallintajärjestelmämerkinnät ”peittääkseen omaa saamattomuuttaan” ja tarkoituksena välttää mainittujen ratkaisemattomien asioiden ilmi tuleminen käräjäoikeuden hovioikeudelle puolivuositain toimittamissa raporteissa.

Vaasan hovioikeus, joka käräjätuomarin kerrotun menettelyn vuoksi on ollut tietämätön kyseisistä käräjätuomarilla pitkään ratkaistavana olleista asioista, on 31.8.2007 tuomarivalintalautakunnalle antamassaan lausunnossa esittänyt käräjätuomarin nimittämistä toiseen käräjätuomarin virkaan. Tuomarivalintalautakunta on 26.10.2007 valtioneuvostolle tekemässään esityksessä niin ikään esittänyt käräjätuomarin nimittämistä. Tasavallan presidentti on 23.11.2007 nimittänyt hänet virkaan 1.3.2008 alkaen. Vaasan hovioikeus oli julistanut viran haettavaksi 11.5.2007 ja viran hakuaika oli päättynyt 11.6.2007.

2.2 Menettelyn rikosoikeudellinen arviointi

2.2.1 Sovellettava rangaistussäännös

Rikoslain 40 luvun 7 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan jos virkamies hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä taikka aiheuttaakseen toiselle haittaa tai vahinkoa rikkoo virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa osallistuessaan päätöksentekoon tai sen valmisteluun tai käyttäessään julkista valtaa muissa virkatehtävissään, hänet on tuomittava virka-aseman väärinkäyttämistä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

2.2.2 Virkavelvollisuuden rikkominen

Oikeudenkäymiskaaren 22 luvun 12 §:n mukaan käräjäoikeudessa on riita-asioista pidettävä päiväkirjaa, johon merkitään asian saapumispäivä, toimenpiteet, asian ratkaisupäivä, sekä tarpeelliset tiedot muutoksenhausta. Lainkohdassa tarkoitettua pöytäkirjaa pidetään käräjäoikeuksissa edellä mainitussa Tuomas-asianhallintajärjestelmässä.

Hovioikeudella on hovioikeusasetuksen 22 §:n mukaan oikeus saada käräjäoikeudelta hovioikeuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun valvontatehtävänsä toteuttamiseksi tarvitsemansa tiedot.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti.

Käräjätuomari on asiasta esitutkinnassa saadun selvityksen perusteella merkitsemällä kuusi kertaa totuudenvastaisesti Tuomas-järjestelmään ratkaistavanaan olleen lainkäyttöasian ratkaisuksi rikkonut virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin perustuneen virkavelvollisuutensa. Hän on esitutkinnassa asiasta kertomansa perusteella tehnyt mainitut virheelliset päiväkirjamerkinnot tahallisesti peittääkseen virkatehtäviensä edellä kohdassa 1.1 selostettuja laiminlyöntejä.

Säännöksessä tarkoitetun virkavelvollisuuden rikkomisen tulee tapahtua virkamiehen osallistuessa päätöksentekoon tai sen valmisteluun tai virkamiehen käyttäessä julkista valtaa muissa virkatehtävissään. Säännöksessä ei ole rajattu siinä tarkoitettujen virkavelvollisuuksien sisältöä. Säännöksen lainvalmistelutöistä ei ilmene sille tarkoitetun esimerkiksi sellaista sanamuotoaan rajoitetumpaa sisältöä, että virkavelvollisuuden rikkomisen tulisi olla omiaan vaikuttamaan päätöksenteon tai sen valmistelun lopputuloksena tehtävän ratkaisun sisältöön. Säännöksessä käytetty ilmaisu ”osallistuessaan” merkitsee, että tunnusmerkistö voi täytyä, vaikka virkamiehen toiminnalla ei ole vaikutusta päätöksenteon tai edes sen valmistelun lopputulokseen (ks. HE 58/1988 vp s. 63 sekä Viljanen, Pekka: Virkarikokset ja julkisyhteisön työntekijän rikokset. Helsinki 1990 s. 351 ja Frände, Dan ym.: Keskeiset rikokset. Helsinki 2006 s. 781).

Käräjätuomarin tekemäksi epäillyssä menettelyssä on kyse tahallisesta toistuvasta totuudenvastaisen merkintöjen tekemisestä riita-asiassa lain mukaan pidettävään päiväkirjaan kolmessa hänen ratkaistavanaan tuomarina olleessa lainkäyttöasiassa. Siinä on siten kyse säännöksiin perustuvan virkavelvollisuuden rikkomisesta virkamiehen osallistuessa virka-aseman väärinkäyttämisen tunnusmerkistössä mainituin tavoin päätöksentekoon tai sen valmisteluun.

2.2.3 Hyötymistarkoitus

Oikeuskirjallisuudessa on todettu, ettei säännöksessä tarkoitetun hyödyn tarvitse olla luonteeltaan taloudellista, vaan se voi olla esimerkiksi haitalliselta seuraamukselta välttymistä (esim. Viljanen mt. s. 407 - 409 ja Rautio, Ilkka: Virkarikokset ja julkisyhteisön työntekijän rikokset. Juva 2009 s. 1128-1129). Näkemyksen tueksi on viitattu ratkaisuihin KKO 1959 II 44, KKO 1963 II 98 ja KKO p. 20.3.1979 n:o 434, joissa on ollut kysymys virkamiehen pyrkimyksestä välttää tekemänsä virheen seuraamuksilta.

Tapauksessa KKO 1959 II 44 tuomiokunnan notaari oli salatakseen rangaistusluettelonotteen lähettämisessä tapahtuneen laiminlyönnin irrottanut lehden tuomiokunnan arkistossa pidetystä kirjekonseptisidoksesta ja liimannut sen tilalle uuden lehden, joka oli sisältänyt muun muassa rangaistusluettelonotteen aikanaan lähettämistä koskeneen kirjekonseptin. Korkein oikeus katsoi notaarin syyllistyneen menettelyllään tahalliseen hyötymistarkoituksessa tehtyyn virkarikokseen.

Tapauksessa KKO 1963 II 98 kihlakunnantuomari oli kihlakunnanoikeuden tuomittua syytetyn laissa säädettyä ankarampaan rangaistukseen virheen salatakseen merkityttänyt täytäntöönpanoa varten lähettämäänsä sakkoluettelonotteeseen, että syytetty oli tuomittu laissa sallittuun enimmäisrangaistukseen, sekä tehnyt tai teettänyt vastaavat virheelliset merkinnät sakkoluettelon, tuomioluettelon ja kantapöytäkirjaan. Korkein oikeus katsoi kihlakunnanoikeuden puheenjohtajan syyllistyneen menettelyllään tahalliseen hyötymistarkoituksessa tehtyyn virkarikokseen.

Tapauksessa KKO p. 20.3.1979 n:o 434 korkeimman oikeuden esittelijä oli ottanut korkeimman oikeuden asiakirjavihkon haltuunsa ja ilmoittanut sen kadonneeksi. Esittelijän tarkoituksena oli ollut, että hänen osoittamansa huolenpito asiakirjasta hälventäisi häneen eräiden muiden asiakirjojen katoamisen johdosta kohdistuneita epäilyksiä. Korkein oikeus katsoi esittelijän virkamiehenä hyötymistarkoituksessa tahallaan salanneen ja kätke-neen viran puolesta saatavissaan olleen asiakirjavihkon ja tuomitsi tämän tahallisesta hyötymistarkoituksessa tehdystä virkarikoksesta.

Käräjätuomarin menettelyn tarkoituksena on ollut välttää virkatoimissa olevien laiminlyöntien ilmi tuleminen käräjäoikeuden hovioikeudelle puolivuositain toimittamissa raporteissa ja siitä aiheutuvat haitalliset seuraamukset. Salaamistoimet ovat ajoittuneet ajankohtaan, jolloin käräjätuomari on hakenut toista avoimeksi tullutta käräjätuomarin virkaa, jonka täyttämistä koskevan lausunnon antaminen tuomarinvalintalautakunnalle on kuulunut kyseiselle hovioikeudelle. Ylläpitääkseen luomaansa virheellistä kuvaa asioiden tilasta käräjätuomari on tehnyt uusia to-tuudenvastaisia merkintöjä vielä tultuaan nimitetyksi virkaan. Virkavelvollisuuden rikkominen on kerrotuilla perusteilla tehty tarkoituksella hankkia itselle hyötyä.

2.2.4 Yksi vai useampi teko

Kysymyksessä olevat kuusi väärää merkintää on tehty kolmessa eri asiassa vuoden sisällä. Te-oilla on ollut yhteinen tavoite. Tekoja on perusteltua oikeudellisesti arvioida asiallisesti ja ajal-lisesti yhtenäisenä rikoskokonaisuutena.

2.2.5 Menettelyn toissijainen rikosoikeudellinen arviointi

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain perusteluissa (HE 82/1995 vp s. 64) on todettu, että pääkäsittelyn keskittämistä turvaisi, jos virallinen syyttäjä jo haastehakemuksessa esittäisi vaihtoehtoisen vaatimuksen sen varalta, että tuomioistuin ei katso vastaajan syyllistyneen sii-hen rikokseen, josta virallinen syyttäjä ensisijaisesti vaatii rangaistusta. Kerrotun mukaisesti on jo syyteharkintavaiheessa aihetta harkita, voidaanko arvioitavana olevaa menettelyä arvioi-da myös jonkin muun kuin ensisijaisesti sovellettavaksi arvioidun rikostunnusmerkistön kan-nalta.

Kysymyksessä olevien väärin asianhallintajärjestelmämerkintöjen tekemistä voidaan toissijai-sesti arvioida rikoslain 40 luvun 9 §:ssä säänneltynä virkavelvollisuuden rikkomisena. Sään-nöksen mukaan jos virkamies virkaansa toimittaessaan tahallaan muulla kuin luvun 1 – 8 §:ssä säädetyllä tavalla rikkoo virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustu- van virkavelvollisuutensa, eikä teko huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen, hänet on tuomittava virkavel- vollisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Käräjätuomarin epäillyn menettelyn on jo edellä arvioitu olevan tahallista ja virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin perustuvan virkavelvollisuuden vastaista. Kyseisenlainen epärehel- linen menettely on olennaisesti vastoin sitä, mitä tuomarin viran asianmukaiselta hoitamiselta edellytetään, ja se on omiaan vakavalla tavalla vaarantamaan luottamusta tuomioistuimen toi- minnan asianmukaisuuteen. Menettely tekee muun ohella käräjäoikeuden laamannille käytän- nössä jokseenkin mahdottomaksi valvoa käräjäoikeusasetuksen 12 §:n 1 momentissa edellyte- tyin tavoin, että asiat käsitellään nopeasti. Menettelyä ei voida ottaen huomioon sen haitalli- suus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat pitää rikoslain 40 luvun 9 §:ssä tarkoite- tuin tavoin kokonaisuutena arvostellen vähäisenä.

2.2.6 Viraltapanoseuraamus

Virka-aseman väärinkäyttämistä koskevan rikoslain 40 luvun 7 §:n 2 momentin mukaan virkamies voidaan tuomita viralta pantavaksi, jos rikos osoittaa hänet ilmeisen sopimattomaksi tehtäväänsä.

Virkavelvollisuuden rikkomista koskevan rikoslain 40 luvun 9 §:n 2 momentin mukaan virkamies voidaan tuomita viralta pantavaksi, jos hän on syylistynyt pykälän 1 momentissa mainittuun virkavelvollisuuden rikkomiseen rikkomalla jatkuvasti tai olennaisesti virkavelvollisuutensa ja rikos osoittaa hänet ilmeisen sopimattomaksi tehtäväänsä.

Tuomarilta voidaan hänen tehtävänsä luonteen vuoksi edellyttää virkatoimissaan korostettua nuhteettomuutta. Tahallinen totuudenvastaisten merkintöjen tekeminen asiakirjoihin, joiden laatimisesta huolehtiminen kuuluu tuomarin virkavelvollisuuksiin, vieläpä toistuvasti ja hyötymistarkoituksessa, osoittaa tekijässään epärehellisyyttä, joka on ristiriidassa tuomarilta virkatoimissaan hänen tehtävänsä luonteen vuoksi edellytettävän korostetun nuhteettomuuden kanssa ja osoittaa siten sopimattomuutta tuomarin tehtävään.

Virkavelvollisuuden rikkomisen olennaisuutta arvioitaessa on otettava huomioon se, ettei riita-asiassa pidettävän pöytäkirjan merkintöjen tekemisestä huolehtiminen kuulu aivan tuomarin virkatehtävien ydinalueelle. Rehellisyydellä asiakirjamerkintöjen tekemisessä on kuitenkin yksittäisiä päiväkirjamerkintöjä suurempaa periaatteellista merkitystä. Lainkäyttötoiminnassa, sen laillisuuden valvonnassa samoin kuin tuomioistuinten johtamisessa on voitava luottaa siihen, etteivät tuomarit tahallaan tee totuudenvastaisia asiakirjamerkintöjä, ja ettei tuomioistuimen virkamiesten epärehellisyys vaaranna tuomioistuinten toiminnastaan antamien tietojen luotettavuutta. Tuomarin epärehellisyys on omiaan vakavalla tavalla heikentämään luottamusta lainkäytön asianmukaisuuteen ja oikeusjärjestelmän toimivuuteen. Kerrotun perusteella ja ottaen huomioon tuomarilta viranhoidossaan edellytettävän korostetun nuhteettomuuden voidaan arvioitavana olevia tekoja tuomarin tekeminä pitää virkavelvollisuuden olennaisena rikkomisena.

Rikoslain 2 luvun 7 §:n 1 momentissa on rikoslain 40 luvun rangaistussäännöksissä tarkoitettu viraltapanosta säädetty, että jos virkamies on siirtynyt siitä virasta, jossa rikos on tehty, toiseen vastaavanlaiseen virkaan, viraltapano käsittää tuon viran menettämisen. Käräjätuomari on edellä kerrotuin tavoin siirtynyt käräjätuomarin virasta, jossa hänen epäillään tehneen kysymyksessä olevat teot, vastaavaan virkaan toiseen käräjäoikeuteen.

3. Johtopäätökset ja toimenpiteet

Asiassa on suoritettuna esitutkinnan perusteella todennäköisiä syitä sen tueksi, että:

- a) Käräjätuomari on edellä kohdassa 1 arvioidulla menettelyllään huolimattomuudesta rikkonut virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin perustuvan virkavelvollisuutensa. Käräjätuomari on menetellyt tavalla, joka täyttää rikoslain 40 luvun 10 §:ssä rangaistavaksi säädetyn tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistön.
- b) Käräjätuomari on edellä kohdassa 2 arvioidulla menettelyllään hankkiakseen itselleen hyötyä rikkonut virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa osallistuessaan päätöksentekoon tai sen valmisteluun. Käräjätuomari on menetellyt tavalla, joka täyttää rikoslain 40 luvun 7 §:ssä rangaistavaksi säädetyn virka-aseman väärin-

käyttämisen tunnusmerkistön. Toissijaisesti menettely täyttää rikoslain 40 luvun 9 §:ssä rangaistavaksi säädetyn virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistön.

Asiassa ei ole tullut ilmi sellaisia käräjätuomarin epäillyn menettelyn moitittavuutta vähentäviä tai muita seikkoja, joiden vuoksi asiassa ei olisi aihetta syytteen nostamiseen.

Pyydän valtakunnansyyttäjälle osoittamassani kirjeessä valtakunnansyyttäjää nostamaan tämän päätöksen mukaisesti syytteen käräjätuomaria vastaan rikoslain 40 luvun 10 §:ssä säädetystä tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta käräjätuomarin edellä kohdassa 1 tarkoitetusta menettelystä sekä rikoslain 40 luvun 7 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetystä virka-aseman väärinkäyttämisestä ja toissijaisesti rikoslain 40 luvun 9 §:ssä säädetystä virkavelvollisuuden rikkomisesta käräjätuomarin edellä kohdassa 2 tarkoitetusta menettelystä.

Pidän kohdassa 2 kysymyksessä olevien tekojen tekijässään osoittama tuomarille sopimaton epärehellisyys huomioon ottaen perusteltuna, että syyttäjää vaatii tuomioistuimessa käräjätuomaria menettämään käräjätuomarin virkansa.

Oikeuskansleri

Jaakko Jonkka

Osastopäällikkö
Esittelijäneuvos

Petri Martikainen